

Compareixença d'ECAS al Parlament de Catalunya en relació als informes INSOCAT | 18.10.2023, 10h

Intervenció de **Ferran Busquets**, vocal de Pobresa d'ECAS, i **Xavier Casademont**, coautor dels darrers informes [INSOCAT](#) d'indicadors generals de pobresa i exclusió, en la compareixença a la Comissió de Drets Socials del Parlament de Catalunya a petició de la federació.

[Ferran Busquets] Il·lustríssimes diputades i diputats:

Compareixem en representació d'ECAS, federació d'Entitats Catalanes d'Acció Social que agrupa més de 125 entitats que treballen amb persones en situació de vulnerabilitat i col·lectius en situació o risc d'exclusió social, per compartir amb vostès la nostra preocupació davant les xifres de pobresa, desigualtats i exclusió que, informe rere informe, constatem i recordem públicament. Agraïm l'oportunitat de reflexionar en seu parlamentària al voltant de la realitat que ens mostren els informes d'indicadors socials a Catalunya, INSOCAT, que van néixer ara fa 10 anys, quan en feia 10 de l'existència d'ECAS. Justament ahir celebràvem el 20è aniversari de la federació reflexionant també sobre la fractura social que representa que un quart de la població catalana visqui en situació de pobresa o exclusió. Una xifra que ens colpeja any rere any, de manera persistent.

En què estem fallant, com a responsables que som totes de la societat que tenim, perquè tantes i tantes persones vegin vulnerats sistemàticament els seus drets? Per què no són capaces les polítiques públiques de revertir aquesta realitat? Per què no aconseguim el sistema de protecció social que tothom disposi almenys d'uns mínims per a una vida digna? Com podem seguir parlant d'igualtat d'oportunitats, o de llibertat, quan milers i milers de persones malden cada dia per sobreviure?

Les preguntes que ens fem i com les formulem són importants, condicionen les respostes que trobem i el que fem, ens advertia ahir Darren McGarvey, autor de dos llibres al voltant d'aquestes qüestions, *Safari en la pobresa* i *The social distance between us*. El vam escoltar en l'acte del 20è aniversari d'ECAS, que vam fer coincidir amb el Dia internacional per a l'erradicació de la pobresa perquè la nostra raó de ser és aquesta: contribuir a la transformació social i a la lluita contra l'exclusió i les desigualtats socials. I mentre les 125 entitats que formem ECAS treballem dia a dia amb les persones que més pateixen les desigualtats i la manca d'oportunitats, acompanyant i contenint –que per desgràcia sovint és l'únic que podem fer—, com a federació no ens cansarem de denunciar les causes estructurals dels mals col·lectius que patim i de fer propostes concretes que ens permetin avançar cap a una transformació social.

Per això estem avui aquí, també: per compartir amb vostès el nostre anàlisi de la realitat social a Catalunya i la necessitat d'impulsar mesures eficaces que permetin acabar amb les desigualtats socials estructurals que vivim. Les dades ens demostren que les polítiques que hem impulsat fins ara han estat fragmentades i insuficients, molt centrades a donar resposta a les situacions d'emergència, però poc enfocades a la prevenció. Cal una major redistribució, així com assegurar uns mínims a tota la població que permetin tirar endavant amb autonomia i capacitat de tria. Si no, continuarem perpetuant desigualtats i cronificant la pobresa i l'exclusió.

Ahir vam estrenar també una exposició, 'La llar de les absències', que mostra físicament de què parlem quan donem xifres de pobresa i exclusió. Al darrera del 24,7% de la població en aquestes situacions hi ha llars amb persones –famílies, infants i adolescents, joves, gent gran...— que no tenen accés als seus drets bàsics: educació, salut, alimentació... No és només una qüestió material, monetària, és molt més: parlem de recursos intangibles que marquen diferències de per vida, que converteixen la pobresa en hereditària i condemnen més d'un 31% de la infància a patir mancances que, en molts casos, els impediran desenvolupar-se plenament i optar al que molts altres donem per fet.

Vostès ja ho saben, tot això. No els estic dient res de nou i no els volem avorrir, però no podem normalitzar la frustració i la impotència que ens generen els informes INSOCAT; que no són més que el reflex del que les professionals de l'acció veiem en el nostre dia a dia, i sovint diem que es queden curts perquè les estadístiques no ho recullen tot, i les situacions més precàries queden molts cops invisibilitzades. No ens podem quedar en el desànim que ens provoca constatar, informe rere informe, que la situació està enquistada i que les desigualtats socials no paren de créixer. Si venim aquí a recordar coses que ja sabem és perquè cerquem un revulsiu, un punt d'inflexió que ens doni alè i ens permeti abordar-ho d'una altra manera. Busquem la seva complicitat per fer les coses diferents, perquè necessitem resultats diferents. I amb la instal·lació que vam inaugurar ahir, 'La llar de les absències', que ara serà itinerant i ens agradaria també que passés per aquest Parlament com a casa de tots, volem acostar també a la ciutadania la vivència de la pobresa i l'exclusió. Perquè el compromís i la corresponsabilitat han de ser compartits per totes i la redistribució ens implicarà també a totes.

Els informes INSOCAT van néixer com a eina per a les entitats d'ECAS, perquè disposessin d'una radiografia periòdica de la realitat social expressada en indicadors estadístics que emmarqués la seva activitat. Poc a poc s'han anat convertint no només en una eina per a les entitats, sinó en una eina d'anàlisi social que ens permet fer un seguiment de l'evolució dels índexs d'exclusió i desigualtats socials a Catalunya.

Ara cediré la paraula al company Xavier Casademont, investigador de la Universitat de Girona, coautor amb en Quim Brugué dels darrers INSOCATs d'indicadors generals –que anualment s'alternen amb edicions monogràfiques sobre àmbits o col·lectius específics—, perquè exposi amb més detall les constatacions d'aquesta mirada retrospectiva i avanci algunes dades rellevants del proper informe. I després reprendré la intervenció per fer un apunt de l'edició monogràfica que properament publicarem al voltant de la garantia d'ingressos a partir d'un treball de recerca del professor Manuel Aguilar.

[Xavier Casademont] Il·lustríssimes diputades i diputats:

Gràcies per l'ocasió de presentar en aquesta Comissió de Drets Socials el fruit de la col·laboració entre les entitats d'acció social i l'àmbit de la recerca acadèmica que són els informes INSOCAT. Amb motiu d'aquests 10 anys que fa que es publiquen els hem revisat amb el company Quim Brugué i l'edició en què estem treballant ara serà, com comentava en Ferran, una retrospectiva que volem convertir en un punt d'inflexió per a l'informe mateix i per a les respostes que hauria de desencadenar.

A partir de les últimes dades disponibles –amb l'Enquesta de Condicions de Vida com a font principal, si bé no única, dels indicadors estadístics—, l'INSOCAT que publicarem previsiblement el gener de 2024 analitzarà les tendències que al llarg de les dues darreres dècades hem vist com es consolidaven. D'any en any la situació varia poc, amb alguna

excepció derivada de situacions extremes com les que vam viure amb la pandèmia, però la panoràmica ens permet copsar fins a quin punt la fragilitat social és una realitat estructural, no conjuntural, que lluny de millorar, s'enquista, s'estén i empitjora.

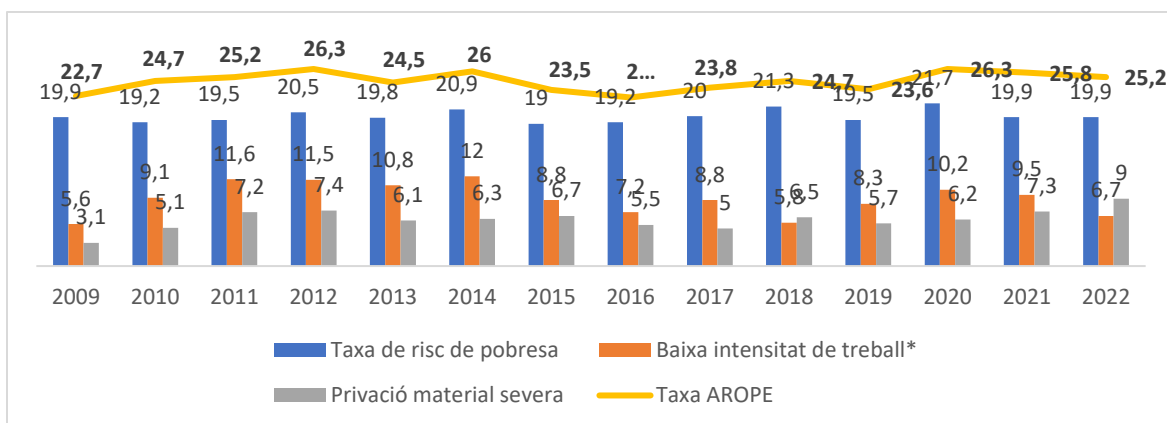
Per resumir-ho, perquè el temps és limitat, ens centrarem en tres elements que ho posen de manifest amb especial cruesa: 1) la taxa AROPE (de risc de pobresa o exclusió social) com a indicador sintètic que ens parla de renda, de treball i de privacions materials, 2) el desequilibri entre ingressos i cost de la vida marcat per la precarietat laboral i l'encariment de bens bàsics, començant per l'habitatge, i 3) l'ascensor social espatllat com a reflex de la incapacitat de les polítiques públiques de garantir uns mínims.

[extractes de l'esborrany de l'INSOCAT núm. 17 en procés d'elaboració]

Enquesta sobre Condicions de Vida (IDESCAT, 2022), taxa AROPE (Objectiu 20230):

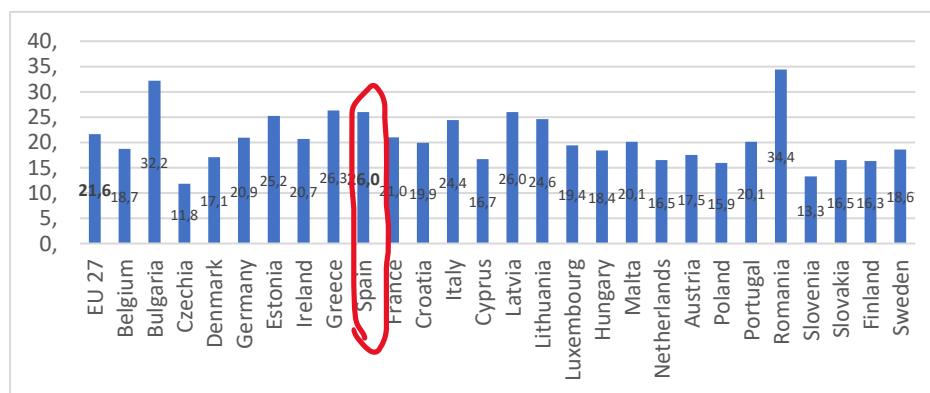
- 2009-2022: ascens 22,7 al 25,2
- 2021-2022: descens 25,8 al 25,2

Risc de pobresa o exclusió social i els seus components a Catalunya (2009-2021)

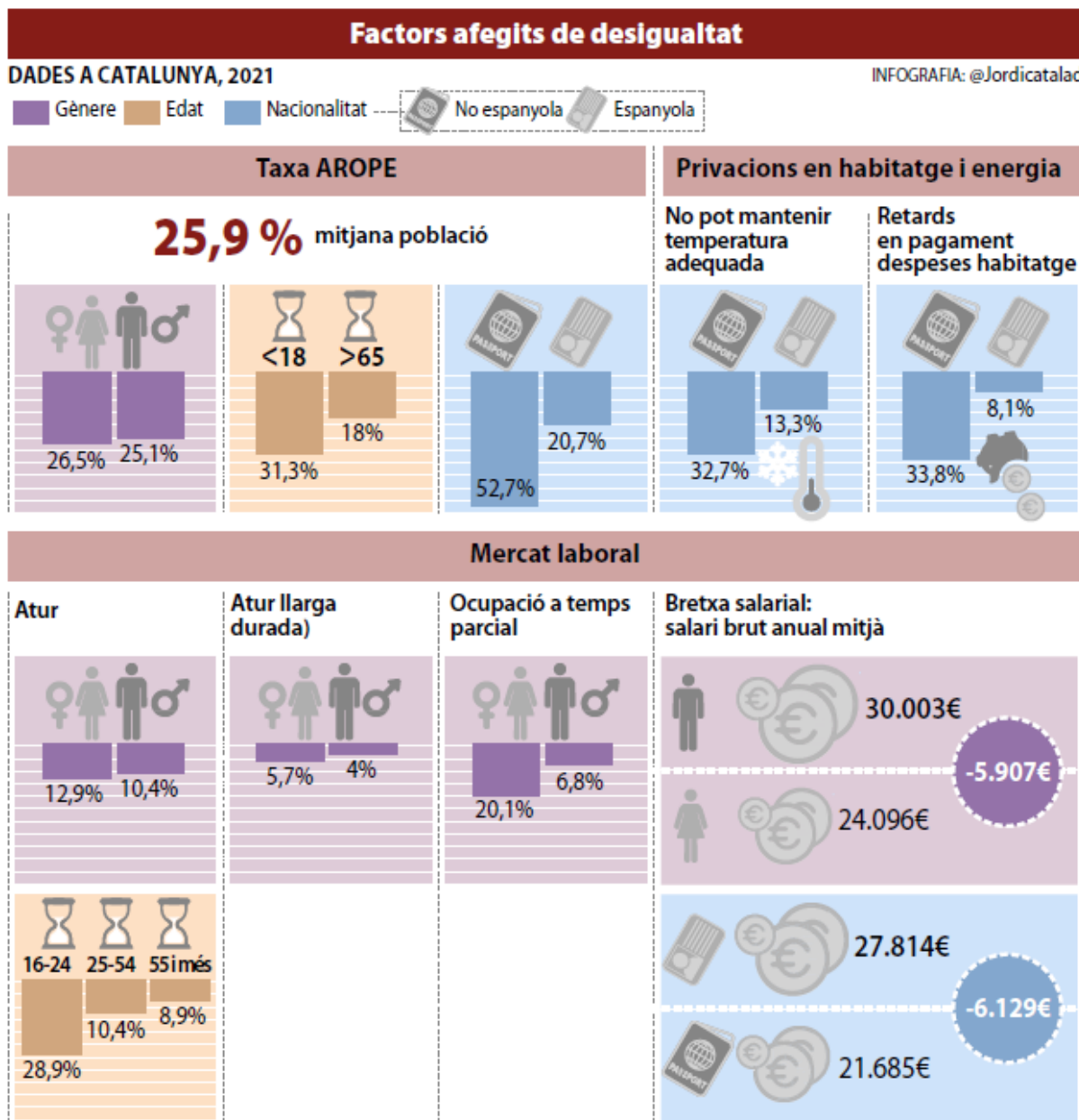
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Institut d'Estadística de Catalunya

Taxa AROPE per països de la Unió Europea, 2022

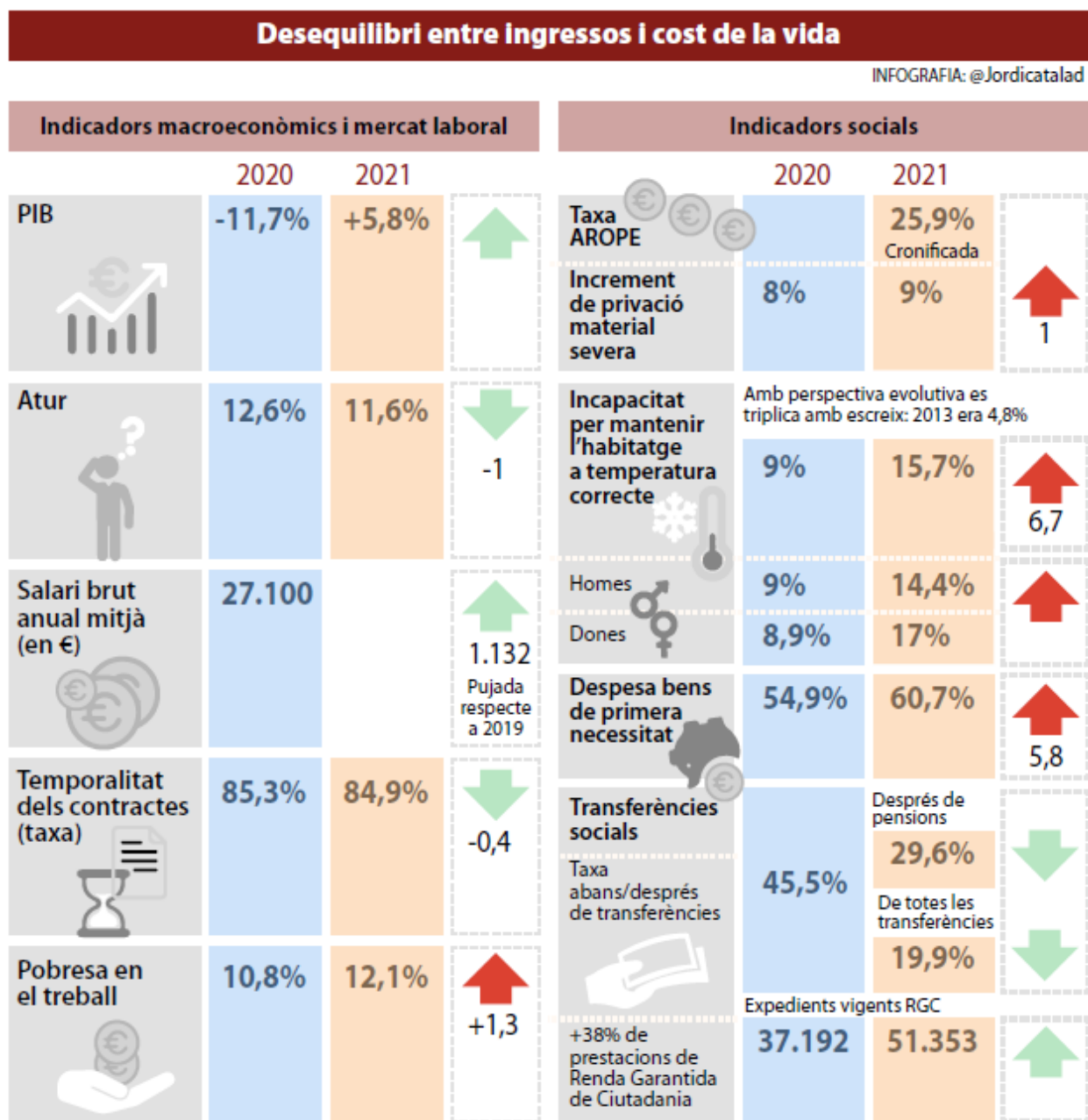

Font: Elaboració pròpia a partir de EUROSTAT

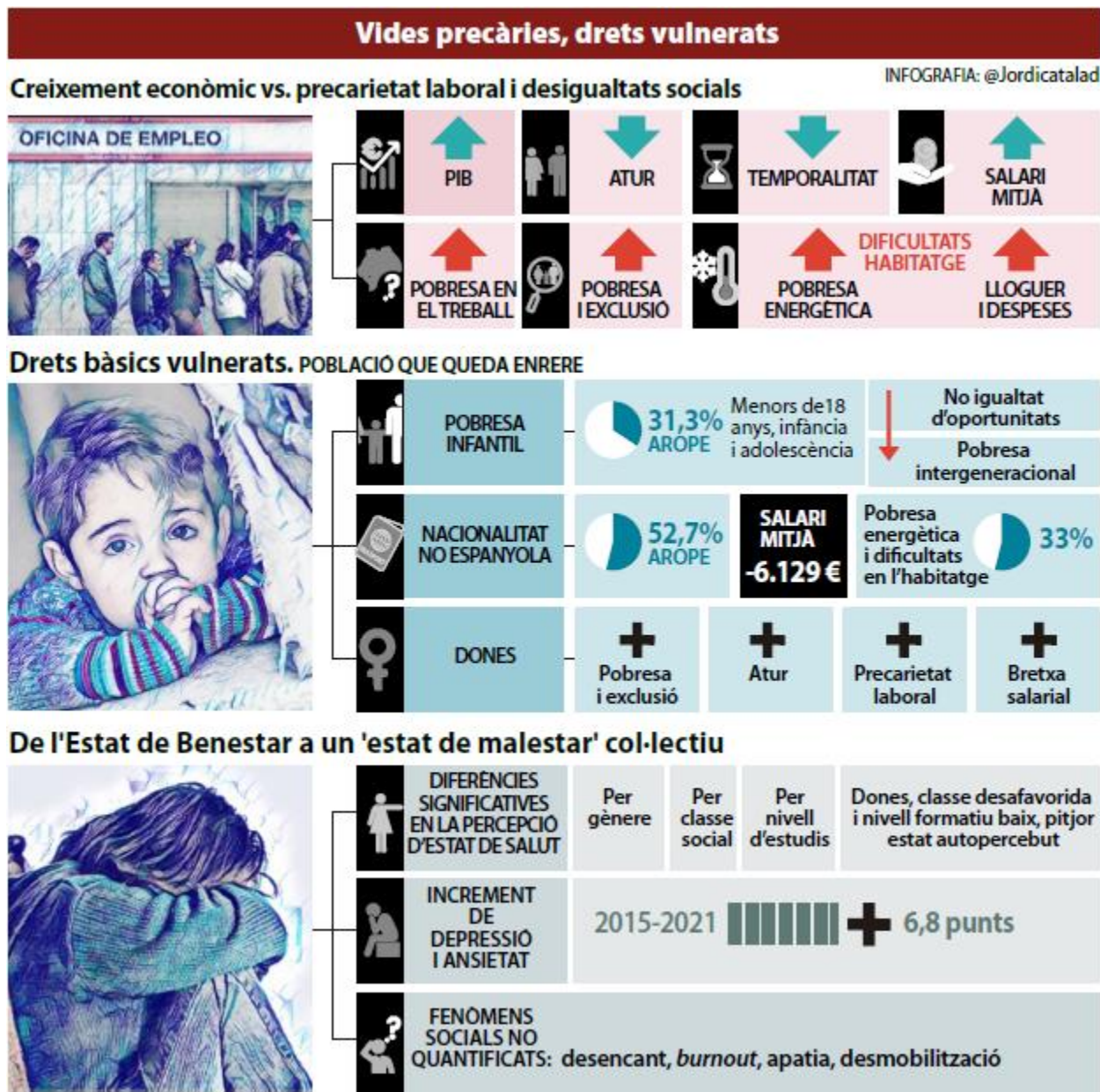
Si ens fixem en els components de la taxa AROPE -risc de pobresa, baixa intensitat de treball i privació material severa—, observant l'evolució en els darrers 15 anys veiem que hi ha un estancament de la situació o que fins i tot empitjora pel que fa a les llars amb baixa intensitat de treball (es duplica) i a la privació material severa (es triplica). I si posem la lupa en algunes de les variables amb què se segmenten les dades (gènere, edat i nacionalitat), veiem que hi ha uns col·lectius especialment castigats que són les dones, els joves i les persones d'origen migrat. Al [darrer INSOCAT publicat](#) ho resumíem en una infografia de 'Factors afegits de desigualtat':

En segon lloc, un dels fenòmens destacats d'aquest període és la precarització del mercat laboral en paral·lel a l'augment dels costos que han d'assumir les llars, fins i tot –o sobretot– de bens bàsics com l'habitatge, els subministraments i l'alimentació. La tendència inflacionària s'ha anat accentuant arran de la guerra d'Ucraïna i les mesures adoptades per la Unió Europea i el resultat és un gran desequilibri entre ingressos i cost de la vida que empobreix el gruix de la població:

En resum, el títol d'aquest darrer INSOCAT publicat –*Vides precàries, drets vulnerats*– es reflectia en una infografia que recull algunes dades clau i mostra el contrast entre el suposat 'Estat de Benestar' i el malestar col·lectiu a què ens ha portat tota aquesta deriva:

Després d'aquest informe, que és el que inicialment ens porta avui aquí, l'anàlisi de tots els anteriors ens ha fet adonar de fins a quin punt, com deia abans, les dinàmiques que provoquen aquesta situació són intrínseques al sistema i el model socioeconòmic en què vivim. I també a reconèixer la nostra incapacitat com a societat de reaccionar i oferir respostes que millorin el benestar del conjunt de la comunitat. Si el 2013 l'INSOCAT *Desigualtats i pobresa en un entorn de crisi* ja parlava de l'agudització de la pobresa extrema i d'un descens generalitzat de la qualitat de vida de les classes mitjanes, avui hem

d'acceptar que les desigualtats socials i la fragilitat social són incontestables. El 2014 assenyalàvem la paradoxa del creixement econòmic i l'estancament social (mentre apareixen signes de millora en aspectes com el PIB o l'atur, els dèficits socials persistien i els índexs de pobresa i desigualtat es mantenien o empitjoraven), i el 2015 vàiem com s'intensificava la desigualtat i s'esvaïen les expectatives de futur per a bona part de la població. Envoltades de dèficits, les persones en situació de vulnerabilitat perdien la confiança en l'educació, en el treball –que ja havia deixat de ser garantia d'inclusió social– i en el sistema de protecció social com a palanques per sortir-se'n.

Així, al llarg dels anys hem apuntat la incapacitat de la nostra societat de repartir les riqueses i garantir els drets, el trencament del pacte social i la ineficiència del sistema de protecció. La dimensió sistèmica de la fràgil situació social, que el 2018 expressàvem amb veus en primera persona que posaven de manifest com l'escassetat de recursos no només comporta carències materials, sinó que té un important impacte en l'autoestima, la seguretat i la salut física i mental de les persones en situació d'exclusió o vulnerabilitat. La 'trampa de la pobresa' adquiria relleu combinant els dèficits materials amb sensacions d'angoixa, culpabilitat o aïllament, que tenallen les persones i les condemnen a la seva condició de pobresa i marginació.

La pandèmia de covid-19 va intensificar les dinàmiques d'exclusió i vulnerabilitat i l'impacte social va ser major al nostre país que a la resta de la Unió Europea pels dèficits sistèmics, més que no pas per la conjuntura mateixa. L'informe de 2021, amb el títol *L'impacte social de la pandèmia a Catalunya: sobreviu l'economia, pateix la ciutadania*, plantejava dues raons per interpretar aquesta situació: la baixa capacitat de convertir el progrés econòmic i laboral en benestar per al conjunt de la població (és a dir, un model econòmic amb baixa capacitat redistributiva) i una feble inversió social que es tradueix en finançament insuficient i institucions fràgils a l'hora de garantir uns mínims de benestar (és a dir, unes polítiques socials amb baixa capacitat d'incidència i transformació).

En definitiva, 10 anys analitzant la situació social de Catalunya ens permeten dir que cal un canvi de rumb profund en relació a les polítiques públiques aplicades fins ara.

[Ferran Busquets]

Després d'aquest retrat del panorama a què ens enfrontem, amb desigualtats estructurals que creixen any rere any, és evident que cal millorar les polítiques públiques. Les entitats socials volem contribuir-hi i, com a federació, des d'ECAS sumem per aportar coneixement amb ànim d'afinar en les respostes. Per fer polítiques més eficaces i eficients amb diferents línies de treball:

- Habitatge, amb objectius com ampliar el parc d'habitatge assequible, mobilitzar els pisos buits, dotar de més recursos la Mesa d'Emergència i abordar el sensellarisme (incloent totes les categories ETHOS), entre altres recollits a l'últim INSOCAT monogràfic, [Habitatge i exclusió residencial](#).
- Inserció laboral i treball digne, promovent un canvi en el model de polítiques d'ocupació perquè siguin més flexibles i orientades als col·lectius en situació de vulnerabilitat, cercant també una aliança estratègica entre els departaments d'Educació i Empresa i Treball.
- Garantia d'ingressos, reclamant un increment de les quanties i una actualització de l'IRSC periòdica per assegurar que les prestacions són suficients per cobrir els costos

reals de la vida. Cal ampliar la cobertura, que ha de ser universal per a la infància amb caràcter immediat, i simplificar el sistema en el seu conjunt per dotar-lo de major coherència i facilitar-ne l'accés a través d'una 'finestreta única'. Cal reduir la condicionalitat i tendir a la individualitat, i s'han de fer efectives les millores que hi ha sobre la taula per a la Renda Garantida de Ciutadania: compatibilitat amb totes les rendes del treball i complementarietat amb els ajuts a l'habitatge, reducció del temps de residència i de l'edat mínima per a accedir-hi i harmonització amb l'Ingrés Mínim Vital, entre altres.

Les millores en les eines de què disposem actualment són urgents, però alhora cal projectar a mitjà i llarg termini. I en aquest sentit, l'avenç sobre els tres principis d'individualitat, incondicionalitat i universalitat han d'incloure el que és un compromís de Govern: el Pla Pilot per una Renda Bàsica Universal. S'hi ha treballat molt i compta amb un suport social molt ampli que vostès, com a representants de la voluntat de la ciutadania, no poden desatendre. Si volem resultats diferents, hem de provar coses diferents, i el primer pas és generar evidències des de la recerca social.

El proper informe INSOCAT monogràfic està dedicat a les polítiques de garantia d'ingressos i ens agradarà tenir ocasió de compartir-lo també amb vostès, per argumentar-ho amb més detall a partir de l'anàlisi dels mecanismes actuals i les seves limitacions.

Moltes gràcies i restem a la seva disposició per respondre a les seves qüestions, i com sempre per continuar treballant plegats.

AMPLIACIÓ DE LES PROPOSTES

- D'entrada, caldria complir els drets reconeguts pel nostre ordenament jurídic i per a tota la població, començant pel dret al padró per a tothom com a porta d'accés a la resta de drets i serveis, incloent els socials. Fer efectiu el marc legislatiu vigent suposaria grans avenços: garantia d'ingressos mínims, funció social de l'habitatge, igualtat de tracte i no discriminació... També cal anar més enllà i derogar per exemple la Llei d'Estrangeria, però en molts àmbits, si es complissin les lleis ja tindríem molt guanyat.
- Pel que fa a l'àmbit social, cal posar-lo al nivell de les altres dues grans potes de l'Estat de benestar, salut i educació. El paradigma dels drets i la justícia social passar per la universalitat amb mirada preventiva, posant les persones i les cures al centre. Superar el model economicista i construir cohesió social enfortint el teixit comunitari, incrementar la *inversió* social: passar de la contenció i la resposta pal·liativa, a l'estratègia i l'acció proactiva amb mirada llarga, visió de futur. Fer possible la participació i el sentit de pertinença de tothom, buscant el compromís i la corresponsabilitat de la ciutadania en tot allò públic, col·lectiu.
- La redistribució de les riqueses és clau i s'ha de fer mitjançant una nova fiscalitat més justa i progressiva. Aquest és un gran repte perquè sabem que no resulta popular i entenem les resistències en clau electoral, però cal fer pedagogia i posar en valor allò públic, canviar marcs mentals amb un relat basat en els Drets Humans i la sostenibilitat mediambiental i social. Hem de prendre consciència totes que estem en un sol vaixell, a nivell global.

- El món dels treballs s'ha de repensar amb aquesta mirada també global i transversal: més enllà de regular el mercat laboral per combatre la precarització, i de renovar el pacte social per garantir el treball decent, cal posar en valor els treballs de cures i explorar noves formes de contribució social reconeguda que no siguin necessàriament el treball remunerat, assalariat. En això les entitats estem molt disposades a ajudar perquè creiem fermament que tothom pot i ha de contribuir d'alguna manera a la construcció col·lectiva, alhora que tothom s'ha de poder desenvolupar plenament explorar les seves capacitats.
- De forma complementària i acceptant que el treball ja no és, i encara menys podrà ser, l'eix vertebrador de la nostra integració social –ni font d'ingressos suficient per a molta gent—, cal plantejar la garantia d'ingressos de manera universal, individual i incondicional. I en aquest sentit apostem, com dèiem, per la Renda Bàsica Universal tal com la concep el Pla Pilot que el Govern ha de tirar endavant perquè és un compromís de legislatura. Per avançar necessitem evidències que permetin ajustar el plantejament que defensem des d'ECAS, junt amb altres moviments i plataformes que tenen en la Xarxa Renda Bàsica el seu referent amb dimensió internacional. Després d'un llarg procés de reflexió i debat intern, fa tres anys que com a federació ens vam pronunciar a favor d'aquesta eina i creiem que és moment d'obrir el debat públic per parlar-ne sense por ni prejudicis. Venim de molts anys d'experiència amb prestacions condicionades i sabem que són ineficaces, a banda insuficients; generen una gran complexitat de gestió i estigmatitzen la pobresa, posen sota sospita constant les persones en situació de vulnerabilitat. Hem de ser capaços de reconèixer els nostres drets pel sol fet de ser ciutadans, creure en la nostra capacitat col·lectiva per fer-ho d'una altra manera.
- En paral·lel a la garantia d'uns ingressos mínims, cal regular els mercats clau de bens de primer necessitat per acabar amb el desequilibri actual entre els ingressos de les llars i el cost de la vida. L'accés a l'habitatge i els subministraments, així com el manteniment del mateix amb lleis que protegeixin els llogaters –prioritzant la funció social de l'habitatge davant els interessos lucratius dels propietaris i la mercantilització del que és un bé bàsic—, és el primer pilar per fer possible una vida digna, amb possibilitats d'emancipació per als joves i de ple desenvolupament i projecció d'itineraris vitals per a tothom.
- Al mateix nivell cal situar el dret a l'alimentació, que com recordàvem ahir amb motiu del Dia internacional per a l'erradicació de la pobresa en una jornada organitzada per la Taula del Tercer Sector, de la qual som membres, és un dret humà àmpliament vulnerat.
- La mirada ha de ser universal i preventiva, però també és cert que ara per ara, i segurament durant un temps, caldrà focalitzar recursos en alguns col·lectius més vulnerables. Els informes INSOCAT ho posen també de manifest: les persones migrades, la infància i l'adolescència i les dones són els tres més castigats de manera persistent, però no hem d'oblidar la gent gran i altres col·lectius amb necessitats específiques.
- Especialment en el context actual de malestar social, amb tantes fonts de malestar emocional individual, cal prestar molta atenció a la salut mental: hem d'acabar amb l'estigma associat als trastorns mentals –s'hi està treballant, cal reconèixer-ho— i s'ha abordar des de tots els àmbits. Els serveis d'atenció primària s'hi han d'implicar també amb mirada comunitària, integrant la prescripció social que dona a les relacions i els vincles comunitaris la importància que tenen.

- En definitiva, es tracta d'escoltar més la ciutadania i repensar les polítiques públiques partint de les seves necessitats. S'han de fer efectius els drets i treballar per una major justícia social. Al marge d'ideologies, cal entendre l'arrel de la crisi ecosocial en què ens trobem i respondre-hi amb mesures sostenibles i respectuoses amb les persones i l'ecosistema. Aterrar aquest principi a la pràctica política i d'atenció a les persones significa impregnar tot allò que fem d'aquests principis i valors, que signifiquen repartir millor i assegurar uns mínims a tothom.
- I, pel que fa a la col·laboració amb les administracions i la coproducció de les polítiques públiques: mà estesa sempre des de les entitats socials per col·laborar des de l'expertesa i la proximitat amb la realitat social. Reconèixer el rol del tercer sector social vol dir també facilitar la nostra tasca, permetre'ns treballar amb seguretat jurídica, estabilitat i recursos. Hem de poder fer la nostra feina sense sentir que estem sempre amb l'aigua al coll, i hem de poder treball conjuntament en tot el procés de les polítiques públiques, des la detecció de necessitats fins a l'avaluació i millora, passant pel disseny, el testeig, el desplegament... Volem ser-hi i aportar el nostre bagatge de manera cooperativa, tal com entenem la coproducció i hem reflectit en un estudi que publicarem properament; en debatrem, vindrem també aquí a compartir-lo si en tenim ocasió.

Barcelona, 18 d'octubre de 2023